

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Abril

núm. 91

2001

ETNOSISTEMES I FRONTERES A LES SOCIETATS AFRICANES, AMB REFERÈNCIES COMPLEMENTÀRIES A L'EUROPA ORIENTAL Beca de la Fundació Jaume Bofill

Les ètnies s'han analitzat sovint com a relíquies fòssils o com a des-
torbs irracionals. La tesi doctoral que presentem proposa una nova
via en l'estudi dels fenòmens ètnics, incidint en les seves bases terri-
torials (factuals i/o imaginàries) i en les fronteres socials que partici-
pen en el bastiment d'una realitat humana composta arreu i sempre
per sistemes en interrelació i creació constant.

L'AUTOR

JOAN MANUEL CABEZAS LÓPEZ. Doctor en Antropologia Social. Universitat de Barcelona. Postgrau en Societats Afri-
canes. Universitat de Barcelona/Món 3.

Aquesta tesi doctoral tracta d'analitzar diversos fenòmens socials des d'una nova òptica sorgida de la combinació original de diferents teories de l'àmbit de les ciències socials. En primer lloc, s'analitza el concepte de territori tot enllaçant-lo estretament amb el de frontera; en segon lloc, es du a terme una reformulació de la visió entorn de la frontera social, i en tercer lloc, es mostra la profunda imbricació entre ètnia i frontera prenent com a exemple les societats africanes i les de l'Europa de l'Est.

L'objectiu principal és explicar de manera minuciosa que les ètnies no són unitats immòbils i arcaiques, ni tampoc falses nebuloses irreal, sinó concrecions geohistòriques operatives en termes factuais en tant que derivades de l'efi-

càcia simbòlica dels processos de diferenciació.

La vida social és un camp de relacions, límits i gènesis que enceten noves relacions i fronteres diacrítiques, en un procés continuat de creació etnosocial. Tota societat humana està dotada de mobilitat i de voluntat política.

- El territori o espai social és el lloc de gènesi i d'articulació identitària, i el procés de territorialització diferencial està pregonament imbricat amb el sorgiment d'un sistema ètnic concret.

- La frontera, entesa de manera pluridimensional, és un mecanisme sèmic que funda i conserva diferències, bases *sine qua non* de la interacció social.

- Les àrees de frontera, en tant que zones d'alta densitat de comunicació social, poden generar espais socials co-

muns que desemboquin en noves comunitats ètniques.

- El terme *etnosistema* pot ser d'utilitat per tal de facilitar l'anàlisi dels fenòmens ètnics, ja que implica una unitat múltiple on hi podem trobar interacció i reversibilitat contínua.

- Tot etnosistema és interrelacional, organitza la diversitat a partir de matrius de polarització social, compta amb nuclis de potencial centrífug i/o centrípet, i en el seu interior els elements diferencials s'associen i es conjuguen abans de dissociar-se i transformar-se per condensar-se en d'altres formes.

- Un enfocament centrat en l'Àfrica Negra i l'Europa Oriental obeeix a llurs especificitats: en el cas de l'Àfrica subsahariana, la conceptualització que les cosmologies africanes fan de la diferència i de la identitat, amb la subsegüent

cristal·lització factual d'aquestes nocions en forma de sistemes sociopolítics diferencials. També s'ha de subratllar la seva naturalesa de terra de fronteres (internes i externes). Resulta, doncs, una àrea ideal per tal de teoritzar al voltant dels etnosistemes i les fronteres, igual que l'Europa Oriental, que també ha constituït una zona de fronteres múltiples i de gran diversitat ètnica.

La temàtica tractada resulta també de gran importància a casa nostra, ja que pot ajudar a que s'iniciï un replantejament de la nació, la societat i la diferència, lluny de models substancialistes ensems que d'òptiques uniformitzadores i excloents que es regeixen essencialment per una raó utilitarista que tracta d'imposar una única manera d'afaiçonar la societat.

ÍNDIX

1. PERSPECTIVES DEVANT DELS FENOMENS ETNOSOCIALS

- 1.1. Nació, ètnia, tribu: essencialisme i deconstructivisme
- 1.2. Frontera i territori
- 1.3. Espais i societats: ciutat, espais tradicionals i Estat Nació
- 1.4. L'Àfrica Negra i l'Europa Oriental: especificitats i punts en comú.

2. PODER, TERRITORI, FRONTERA.

- 2.1. El poder i la potència social
- 2.2. Diferència, relació, dinamisme.
- 2.3. Territori i sistema d'identitats.
- 2.4. Frontera i sistema etnosocial.

3. ETNOSISTEMA I ETNOGÈNESI

- 3.1. Etnosistema i diversitat.
- 3.2. Els mecanismes de l'etnogènesi.

4. CONCLUSIONS FINALS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Maig

núm. 92

2001

LA PARTICIPACIÓ EN ELS CENTRES DE TEMPS LLIURE Beca de la Fundació Jaume Bofill

Aquesta recerca té com a objectiu elaborar un model teòric explicatiu i comprensiu alhora, de la participació en els centres de temps lliure, utilitzant com a metodologia fonamental el treball etnogràfic. Aquest model aporta, de manera sistemàtica, consideracions normatives sobre el treball de la participació en els centres de temps lliure, un treball que suposarà instaurar pràctiques de participació guiada que permetin als infants dirigir-se progressivament vers l'assoliment de quotes més elevades d'autonomia i responsabilitat.

L'AUTORA

M. DEL MAR GALCERAN. Doctora en Pedagogia. Professora de l'Escola d'Educació Social de la Fundació Pere Tarrés.

Les diverses opcions democràtiques d'arreu del món, en la seva lluita contra els totalitarismes, han fet de la participació un dels principis teòrics bàsics per a la construcció de societats més justes i solidàries. Malgrat aquesta voluntat d'obertura a la construcció contrastada i conjunta de la vida col·lectiva, sovint s'ha deixat al marge la veu d'aquelles minories que s'han considerat "no aptes" encara per a la participació i la implicació en la vida social; ens referim concretament a la veu dels infants.

En aquesta recerca es plantegen algunes línies d'intervenció educativa que poden ajudar a què la participació dels infants no sigui únicament un dret o una declaració de bones intencions, sinó una realitat viva i efectiva que permeti establir les bases per construir col·lectivitats actives i compromeses amb i en la societat.

En el model de participació que s'ha elaborat, aquesta s'entén com un procés que es genera en el si de grups i col·lectius que

cooperen i col·laboren entre si, dialogant, discutint i consensuant què volen fer plegats i com ho volen fer, i realitzant accions conjuntes per tirar endavant els seus projectes comuns.

Des d'aquesta perspectiva pensem que la participació no s'esgota en la presa de decisions, sinó que l'entendem com un procés molt més ampli en el qual es poden determinar diferents graus en funció dels diferents moments o fases que s'assumeixin: informació, opinió, decisió, realització i valoració.

Partim també de la idea que la participació no és una manifestació espontània que apareix en una edat determinada, sinó que l'entendem com un procés d'aprenentatge que cal ensenyar i estimular mitjançant la pràctica i l'exercici. Una pràctica que s'haurà de manifestar en els diferents nivells de socialització dels infants: la família, l'escola, les diverses institucions d'educació no formal, el barri, la ciutat, etc. En aquest sentit,

la participació en grups i col·lectivitats reduïdes ha de ser un pas previ per a la implicació i la participació a nivells de socialització més amplis.

Pensem, també, que en aquest aprenentatge el paper i la intervenció de les persones adultes és imprescindible perquè els infants adquireixin la plena autonomia i responsabilitat. Considerem que la participació dels infants no es pot fer al marge dels adults, ans al contrari. Entenem que la participació entre infants i persones adultes no ha de ser igualitària sinó asimètrica. Una asimetria que es fonamenta en la diferència de destreses i capacitats per a la participació entre uns i altres. Des d'aquesta perspectiva, els adults i els iguals més experts han d'esdevenir guies que orientin i ensenyin als infants a participar fins que puguin traspasar-los totalment les responsabilitats. Aquest procés de participació guiada, d'orientació cap a l'autonomia plena, és un procés lent i complex que necessita també d'un marc educatiu que l'afavoreixi. Un marc que sigui suficientment obert i respectuós amb tothom, que asseguri un clima afectiu càlid i positiu, que afavoreixi la construcció conjunta i democràtica de la

convivència i que permeti als subjectes adquirir un nivell de consciència col·lectiva adequat perquè considerin com a propis els interessos i les necessitats dels altres.

Finalment, i després d'haver establert aquests marcs com a condicions afavoridores de la participació, la recerca dona algunes orientacions normatives quant a les pràctiques educatives que afavoreixen la participació guiada, és a dir, aquelles pràctiques que fan possible que els nois i noies prenguin part activa, de manera conjunta i cooperativa amb les persones adultes, en els diferents moments, àmbits i nivells de la vida col·lectiva.

Així doncs, es proposa un model de participació en què aquesta esdevé una metodologia per aconseguir establir un comportament autònom i responsable en els infants, però també un valor perseguit en la vida col·lectiva. La participació no és únicament una manera de fer i d'organitzar la vida col·lectiva, sinó també una manera de fer-la desitjable i òptima perquè suposa tenir en compte els interessos i les necessitats de tothom i, per tant, porta implícits els valors de la justícia, la solidaritat i l'autonomia dels subjectes.

ÍNDEX

I PART: PARTICIPACIÓ I CENTRES DE TEMPS LLIURE: FONAMENTACIÓ TEÓRICA

1. Aproximació des d'una perspectiva pedagògica: principis claus de les pedagogies participatives
2. Principals aportacions des de l'educació moral
3. El desenvolupament de la participació guiada en B. Rogoff
4. Trets d'identitat dels centres de temps lliure: centres d'espai i agrupaments
5. La tradició participativa en els centres de temps lliure
6. L'actual discurs de la participació en els principals moviments de temps lliure
7. Aproximació al concepte de participació: esbós d'un model teòric aplicat als centres de temps lliure

II PART: CONTRASTACIÓ EXPLORATORIA DEL MODEL: APROXIMACIÓ EMPÍRICA A LA REALITAT

8. Introducció
9. L'observació exploratòria
10. El qüestionari
11. L'etnografia
12. Conclusions generals: reformulació del model teòric
13. Bibliografia

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

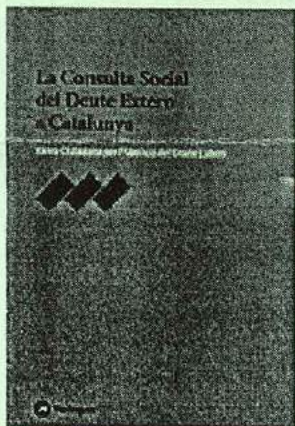
Juny

núm. 93

2001

LA CONSULTA SOCIAL DEL DEUTE EXTERN A CATALUNYA Editorial Mediterrània, «Polítiques» 29. Abril del 2001.

El mes de març de 2000 es va celebrar a més de 500 municipis de l'Estat espanyol un exercici de democràcia participativa innovador: una consulta social per demanar a la societat civil el seu parer al voltant de la problemàtica del deute extern. La Consulta va ser organitzada per prop de 1.400 col·lectius coincidint amb les eleccions generals i el mecanisme va ser molt senzill i va consistir en la instal·lació d'urnes a la sortida dels col·legis electorals. El resultat: més d'un milió de vots! A Catalunya van ser 514.072 vots als 212 municipis participants. Aquests 212 municipis suposaven el 81% del cens electoral a Catalunya, i el mig milió de vots, una participació del 19% que va dir que sí a l'Abolició en un 98%.

L'AUTORA

XCADE, Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern.

Aquest llibre és una obra col·lectiva que pretén oferir una visió exhaustiva del procés, l'organització, la vivència i les projeccions d'una iniciativa social arriscada i, a la fi, multitudinària: la Consulta Social del Deute Extern a Catalunya. Així, amb la pretensió d'esdevenir un document de referència sobre aquest esdeveniment, l'obra ressenyada es divideix en tres parts.

En una primera part (capítols 1 a 7) s'exposen les dues problemàtiques que convergien a la Consulta Social: el deute extern i la crisi de la democràcia formal. S'analitzen tant el creixement desorbitat del deute, com el descrèdit accelerat al qual s'està veient sotmesa la democràcia formal. Seguidament s'entra a descriure el procés de construcció de la iniciativa: precedents, gestació d'idees i propostes i organització de la Consulta. Dins d'aquesta part, el llibre se centra en 5 aspectes: l'ús de les noves tecnologies com a eina fonamental dels nous moviments socials, els problemes legals que va haver d'afrontar la Xarxa, l'estratègia

d'extensió per tot el territori català, el disseny de les accions i la relació amb la premsa.

En aquesta primera part, transversalment a tots els capítols, apareix tota una sèrie d'idees bàsiques. La primera d'elles, que l'èxit de la Consulta rau en primer lloc en haver aconseguit aglutinar sota una mateixa acció i consigna centenars de moviments, organitzacions i entitats que mai havien treballat plegades, i en la capacitat de la Consulta de posar a treballar sota un mateix objectiu a amplis sectors socials i sota una nova identitat col·lectiva: la Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern.

Tanmateix, una segona idea recollida en aquesta part del llibre és el fet de traslladar a primera plana de l'actualitat política un tema tan complicat com és el deute extern, per mitjà d'una mobilització social certament enginyosa. A més, va permetre el descobriment del sistema polític que ens regeix, dels interlocutors que ens corresponen i va posar en dubte la le-

gitimitat d'aquelles persones que teòricament ens representen.

Això enllaça amb una tercera idea: el qüestionament del sistema per part de la ciutadania, un dels objectius que es perseguien en plantejar-se la coincidència amb les Eleccions Generals. Cal recordar que la Consulta Social va ser prohibida, confirmant així com de perillosa es va considerar en el seu dia aquesta nova eina de participació directa. L'acurada descripció del procediment de la Junta Electoral i la prohibició de la Consulta serveixen per il·lustrar el procés d'arrogació de poder (*empowerment*) i de presa de consciència, culminant en un acte massiu de desobediència civil per part de més d'un milió de votants, sense precedents a l'Estat espanyol. La Xarxa va ser plenament conscient de la força que es tenia entre tots i totes i de la vulnerabilitat del sistema quan la societat civil s'uneix i actua de forma conjunta. La Consulta va ser l'assumpció d'uns drets que com a ciutadania ens pertoquen i de la seva execució conscient fins a les últimes conseqüències.

La segona part del llibre (capítols 8 a 10) és molt més descriptiva i fa una repassada del perquè de les 3 preguntes plantejades, així com de tot el que va succeir el mateix dia 12 de març, fent especial èmfasi tant en l'elevada participació de municipis, votants i voluntariat com en les dinàmiques repressives de les malanomenades forces de seguretat.

I una tercera part (capítols 11 a 13) mostra un balanç de la iniciativa i recull tot un seguit de propostes d'accions a realitzar: mocions als ajuntaments, accions de pressió política al Govern espanyol, incidència en el deute de caire privat, relacions amb altres moviments internacionals i la creació d'un Observatori del Deute Extern. Tanca aquesta part una anàlisi d'aquest procés a la llum de les teories que estudien els moviments socials.

Finalment, s'adjunten uns annexos on hi figuren detalladament els resultats de la Consulta Social a Catalunya i a l'Estat espanyol i les incidències ocorregudes el 12 de març en diversos municipis.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ

1. DEMOCRÀCIA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA
2. LA CREACIÓ DE LA XARXA. EL PROCÉS FINS A LA CONSULTA
3. LA XARXA VIRTUAL
4. LA CONSULTA I EL BUIT LEGAL
5. L'EXTENSIÓ DE LA CONSULTA
6. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I LA CONSULTA
7. ACCIONS DE CARRER I SENSIBILITZACIÓ
8. EL PERQUÈ DE LES 3 PREGUNTES
9. LA CONSULTA SOCIAL SURT AL CARRER
10. EL DIA DE LA CONSULTA A CATALUNYA
11. LA PRESSIÓ POLÍTICA A LES INSTITUCIONS
12. NOVES LÍNIES D'ACCIÓ
13. LA XARXA CIUTADANA COM A MOVIMENT SOCIAL

CONCLUSIONS

- ANNEX I. INFORME DE RESULTATS A CATALUNYA
- ANNEX II. INFORME D'INCIDÈNCIES
- ANNEX III. INFORME DE RESULTATS A L'ESTAT ESPANYOL
- ANNEX IV. DECLARACIÓ DEL III ENCUENTRO ESTATAL DE LA XCADE
- ANNEX V. RECURS A LA JUNTA ELECTORAL CENTRAL

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el quadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Juliol

núm. 94

2001

CLÀSSICS DEL NACIONALISME

Editorial Pòrtic i UOC, «Biblioteca Oberta» 18. Febrer del 2001.

L'objectiu fonamental d'aquest llibre és posar a l'abast en català alguns dels textos més emblemàtics i que més influència han tingut fins els nostres dies en el debat entorn del fet nacional. Per això els anomenem *clàssics del nacionalisme*. Aquest llibre va néixer partir d'un Seminari d'Estudi de les Identitats Nacionals a la UAB, en el qual els participants es van donar que a la majoria de textos de referència no s'hi podien referir directament, sinó a partir d'interpretacions fetes per estudiosos.

ELS AUTORS

RAMON SENTMARTÍ (Editor), ANTONI ESTRADÉ, MIQUEL CAMINAL, JOSEP LLUÍS CAROD-ROVIRA, ALFONS CUCÓ, JOAN B. CULLA, ANNA MASÓ, JOAN F. MIRA, JOSEP PAGÈS, XABIER PALACIOS, JOAN LL. PÉREZ-FRANCESC I MONIKA ZGUSTOVÁ.

L'objectiu fonamental del llibre és fer accessible alguns dels textos més emblemàtics i que més influència han tingut fins als nostres dies en el debat sobre el fet nacional. Es tracta d'un recull en català d'aquests escrits acompanyats, cada un, d'una introducció elaborada per un expert amb la finalitat d'ajudar a contextualitzar i entendre millor el contingut de cada text.

La tria, com acostuma a passar amb obres d'aquestes característiques, pot ser discutible. A través de l'índex, però, podem veure que, d'existir aquesta discussió, seria més pels autors que hi falten que no pas pels que hi han estat inclosos. Com manifesten els mateixos coordinadors en la introducció, els buits i les mancances sempre podran ser pal·liades amb una nova obra, continuació d'aquesta.

La vigència d'una obra d'aquestes característiques és gran en un moment en què els fenòmens nacionalitaris ocupen un espai tan important en els mitjans de comunicació. Com diuen els autors, la majoria de termes i conceptes que avui s'utilitzen són directament atribuïbles als clàssics i als seus escrits recollits en aquest llibre. Per altra banda, moltes de les

preguntes que avui es formulen a l'entorn d'aquesta qüestió es troben directament o indirectament reflectides en el llibre. Entre les preguntes que troben resposta en les pàgines del llibre en la mesura que la seva formulació no és nova i ja els mateixos clàssics van intentar respondre, hi ha les següents: què és una nació?, tenen tots els nacionalismes característiques comunes?, quina és la relació entre nació, nacionalitat i estat?, són els moviments nacionalitaris unes realitats que tendeixen a créixer o bé pel contrari la seva tendència és a desaparèixer?

Aquest fet, però, no ens ha de portar a pensar que la idea de nació no evoluciona amb el temps. Autors diversos s'han encarregat de posar de manifest que la idea de nació i el sentiment i el pensament nacionalista evolucionen. I és per això, per l'existència d'aquest procés evolutiu i dinàmic, que és important disposar d'uns clàssics.

Com indica el professor Joan Francesc Mira en la seva introducció, en la mesura que el concepte de nació evoluciona i que no sabem gaire bé cap a on, sempre pot ser reconfortant

disposar d'uns clàssics. Per llegir-los, estar-hi d'acord o més sovint en desacord, i després pensar amb la ponderació i la calma que els clàssics sempre demanen.

La selecció dels autors i dels fragments ha estat un treball realitzat amb cura pels membres del Seminari d'Estudi de les Identitats Nacionals, de la UAB, sota la direcció de Salvador Cardús i la coordinació de Ramon Sentmartí. El resultat és una obra que condensa, per dir-ho ràpidament, tota una prestatgeria d'obres de referència en unes poques pàgines. A més, el fet de disposar d'aquests fragments acompanyats d'una introducció feta per a l'ocasió, afegeix al text en si un valor important. Aquestes presentacions d'especialistes reconeguts en cada un dels autors i en la seva obra, han donat com a resultat uns escrits que sovint són imprescindibles per disposar d'una bona guia de lectura i contextualització de l'au-

tor i el contingut dels seus textos. El resultat final del llibre és un recull, a través dels seus escrits més representatius, de deu autors, referents obligats en l'estudi i l'aprofundiment del nacionalisme.

Volem destacar que, per primera vegada, l'accés a aquests textos es pugui fer en llengua catalana a través de la traducció directa dels originals. Aquest fet li confereix a l'obra un valor afegit al que el simple recull i comentari dels experts ja comporta.

En resum, la lectura del clàssics i de les pàgines d'introducció és recomanable no només per als estudiosos del nacionalisme, sinó també i principalment, per a totes aquelles persones que tenen interès per anar més enllà de la immediata i dels interessos partidistes que sovint empobreixen el debat sobre la qüestió nacional.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ

PRÒLEG, PER JOAN F. MIRA

1. JEAN JACQUES ROUSSEAU

Rousseau i la reconciliació entre el patriotisme i l'universalisme, per Xabier Palacios

2. JOHAMM GOTTFRIED HERDER

Herder. Una aproximació antropològica als pobles i les llengües, per Anna Masó

3. JOHN STUART MILL

John Stuart Mill. La llibertat: entre l'individu i la comunitat, per Joan Lluís Pérez-Francesc i Josep Pagès Masó

4. LORD ACTON

Contra l'estat-nació: Lord Acton i la pluralitat nacional, per Antoni Estradé

5. ERNEST RENAN

Ernest Renan i el model *cívic* de nació, per Alfons Cucó

6. TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Masaryk i l'anhel de la llibertat, per Monika Zgustová

7. THEODOR HERZL

Herzl, el visionari i el polític, per Joan B. Culla

8. MAX WEBBER

Max Webber: la nació com a procés, per Antoni Estradé

9. OTTO BAUER

Socialisme i nació, per Miquel Caminal

10. ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Rovira i Virgili: la nació com a passió, per Josep-Lluís Carod-Rovira

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

ELS XINESOS A CATALUNYA. FAMÍLIA, EDUCACIÓ I INTEGRACIÓ

Fundació Jaume Bofill i Editorial Alta Fulla, «Cultura Popular» 17.
Juny del 2001.

El col·lectiu xinès ha deixat de ser una “minoria silenciosa” que passava desapercebuda i ha esdevingut un referent més en l'espai pluricultural català. Aquest llibre pretén ajudar a conèixer la seva realitat i la seva quotidianitat, i a escoltar-ne les veus, opinions i expectatives pel que fa a dos temes clau: l'educació i la integració. Pares, professors i alumnes aporten les seves visions del sistema educatiu i mostren diferents perspectives al voltant de la integració en la societat en general. Els valors familiars i la llengua són els eixos del seu complex procés d'integració a Catalunya.

ELS AUTORS

JOAQUÍN BELTRÁN, Doctor en Antropologia Social, i AMELIA SÁIZ, Sociòloga. Membres del Centre d'Estudis Internacionals i Interculturals de la UAB.

El col·lectiu d'immigrants xinesos a Catalunya, malgrat la seva llarga presència al nostre país i el volum de població que representa, és força desconegut per a la societat en general. Sovint se l'associa a un grapat d'imatges que l'envolten de misteri, exotisme i llunyania. Per tal d'aconseguir una veritable integració social que eviti l'exclusió i la discriminació és necessari, en primer lloc, superar els estereotips i, en segon lloc, escoltar el que diuen aquells identificats com “altres” pel seu origen, negociant amb ells el nou model de societat del qual tots formem part. Les dades sobre la història del procés migratori i les característiques socioeconòmiques del seu assentament, sobre la família amb els seus valors i expectatives i, finalment, sobre el sistema educatiu xinès, proporcionen el context imprescindible per abordar la seva experiència, les seves actituds i la valoració que fan de l'ensenyament i de la integració.

És necessari comprendre el seu punt de vista i la lògica que el construeix per entendre la seva aproximació i adaptació al sistema educatiu.

El col·lectiu xinès no és homogeni, igual que no ho és la societat catalana d'acolliment. Per tant, els interessos són diversos i les situacions que trobem múltiples, des dels alumnes nascuts i escolaritzats des del principi a Catalunya, als vinguts d'altres llocs de l'Estat espanyol o els nouvinguts prèviament escolaritzats a la Xina, als adults que van, o no, a estudiar a centres de formació o estudiants que arriben de la Xina a prosseguir els seus estudis universitaris. Si alguna cosa tenen en comú els xinesos és la seva cultura familiar, les xarxes de suport pròpies i l'objectiu d'aconseguir ser propietaris d'un negoci, ser empresaris.

Els xinesos estan perfectament integrats a nivell econòmic a Catalunya. Des-

taquen per la seva alta proporció de treballadors autònoms i de persones emprenedores, i per la seva considerable presència a l'escola concertada i privada, que per a ells és signe de prestigi i el que més s'assembla a la seva manera d'entendre l'educació.

La llengua és un dels aspectes transversals més importants d'aquest treball on s'analitza en tota la seva complexitat: des de les dificultats per aprendre la llengua vehicular de l'escola fins a l'aprenentatge del xinès a les escoles xineses finançades pel col·lectiu, es pren en consideració tant el punt de vista dels pares i dels alumnes com el dels professors, així com la interacció quotidiana a l'aula. A més, aquest llibre també proporciona una radiografia del funcionament del sistema educatiu català: quan els xinesos en parlen, sorgeixen les contradiccions i les incongruències entre la ideologia i la pràctica. L'atenció a la diversitat a l'escola, a més de la bona voluntat dels docents, es troba amb moltes traves i amb una manca de recursos que caldria superar.

Les propostes i reflexions finals es presenten com a línies d'actuació a consi-

derar, debatre i desenvolupar als nivells institucional, docent i relacional, és a dir, amb els companys de classe.

L'educació no reproduïx només la societat, sinó que també la pot transformar. Per això és necessari introduir les aportacions de persones procedents d'altres llocs i no simplement tractar de normalitzar-los i uniformitzar-los en nom d'una homogeneïtat imaginària i inexistente. El procés d'integració suposa un canvi simultani de la societat general i dels diferents col·lectius que en formen part, articulant-se el conjunt d'una manera diferent a com ho fa actualment, on uns imposen els seus valors i altres es resisteixen a la pèrdua de la seva identitat.

Finalment, aquest llibre vol ser una eina d'informació i coneixement per a professionals de l'educació i del treball social, així com per a tothom que estigui interessat en apropar-se a aquest col·lectiu que viu relativament aïllat i que ha desenvolupat un enclavament ètnic pràcticament autosuficient. Fins que no escoltem la seva veu i la tinguem en compte, la integració continuarà essent un ideal utòpic.

ÍNDEX

Introducció

- 1. Els xinesos a Catalunya. Breu història i les dades sociodemogràfiques bàsiques**
- 2. Família xinesa i emigració**
- 3. L'educació i el sistema educatiu a la Xina**
- 4. Estudiants xinesos a Catalunya. Característiques bàsiques de població**
- 5. Els alumnes xinesos: interacció escolar**
- 6. Les llengües**
- 7. Estudi i aprofitament escolar**
- 8. Els pares xinesos i l'educació**
- 9. Els professors. La diversitat cultural a l'escola en relació amb els alumnes xinesos**
- 10. Els ciutadans xinesos i la integració**

Conclusions: propostes i reflexions

Annex 1. La mostra del treball de camp

Annex 2. Fitxes dels informants

Bibliografia

"Punt a la I" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Octubre

núm. 96

2001

PERQUÈ LA CONVIVÈNCIA NO SIGUI MALVIVÈNCIA...

Evolució de les relacions i les identitats de gènere a l'espai domèstic.
Beca de la Fundació Jaume Bofill

Aproximació a les formes de vida de la joventut universitària resident a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, concretament estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona, partint de les seves experiències de convivència amb persones de la seva generació, fora del context familiar. Partint de la divisió sexual del treball, basada en rols de gènere com eix estructurador de la reproducció social, es pretén verificar fins a quin punt aquesta reproducció ha estat influïda pel conjunt de transformacions socio-culturals amb una orientació més igualitària, definida en els anys 60-70.

LES AUTORES

ALESSANDRA RUGGIU i FATIMA FONSECA, sociòlogues.

L'estudi posa de manifest que en l'univers dels estudiants universitaris existeix un grau considerable de reproducció dels rols de gènere a l'espai domèstic. Això tenint en compte que no existeixen condicionaments directes que l'afavoreixin, com ara diferents posicions dins del món laboral, vincles familiars, dependència econòmica o influència de la "ideologia de l'amor" entre els membres, i que, en principi, el nivell cultural hauria d'afavorir la seva superació.

En el cas de les noies, es dona en els següents aspectes: dins de les activitats realitzades al pis donen prioritat al treball domèstic; en general assumeixen el treball propi i tendeixen a assumir el dels altres quan aquests no el realitzen, complint a vegades un paper de cuidadores; tenen una vinculació forta amb l'espai domèstic i sovint se l'apropien, cosa que contribueix, d'una banda, a crear un ambient més de llar i, de l'altra, engendra conflictes amb altres noies pel domini d'aquest espai.

En el cas dels nois es concreta en: la descurança de les pròpies responsabilitats res-

pecte al treball domèstic; la indiferència davant de la brutícia i, a vegades, fins i tot davant de temes bàsics d'higiene; la descurança de l'espai personal, i la falta d'iniciativa respecte a la creació d'un ambient de llar.

Malgrat l'existència d'aquest grau de reproducció, hi ha unes actituds i uns comportaments que hem identificat com de ruptura, per tant, de debilitament del rol, encara que no suposin el plantejament de models alternatius.

En les noies la ruptura és representada per la descurança del treball domèstic. Aquesta actitud és sancionada especialment per les companyes, fet que evidencia la importància dels mecanismes de retroalimentació dels rols.

En els nois s'observa una sensació d'incomodat i una necessitat de distanciament –almenys simbòlic– respecte al rol tradicional masculí, degut especialment al desprestigi que aquest ha patit durant les últimes dècades.

La diferència en els comportaments i les actituds de nois i noies és reconeguda per ambdues parts i generalment no s'assumeix com un fet natural, sinó depenent de condicio-

naments socials de gènere. En aquest context es dona, llavors, de forma bastant marcada, la paradoxa entre discurs i expectatives d'igualtat, i pràctiques de desigualtat de gènere.

Tanmateix, tot i que la consciència de la desigualtat crea un major malestar, és justament aquesta incomoditat respecte a les pràctiques tradicionals, l'element que pot permetre la seva superació. Quant a les noies aquesta tendència es concreta plantejant als seus companys de pis la seva disconformitat respecte als desequilibris en el repartiment del treball, i en diversos casos també a través d'un qüestionament dels propis patrons de conducta. Entre els nois, el punt de partida pel canvi consisteix a reconèixer el valor del treball domèstic realitzat per les noies i el fet que aquest treball generi benestar. S'observa que quan els nois fan explícit aquest reconeixement, tendeixen a augmentar la seva dedicació a les tasques domèstiques —neteja, ordre i decoració.

A tall de conclusió observem que existeixen diferències respecte a la influència dels rols de gènere en la identitat de cada noi i noia, que van des de l'arrelament a la superació d'aquest rol, encara que en la majoria dels casos les identitats es troben en una situació híbrida en la que per una banda influeixen els hàbits i els condicionaments de gènere, i per l'altra la voluntat de canvi cap a la coresponsabilitat. Per als nois, el fruit d'aquest esforç és la participació en un espai respecte al qual han estat històricament silenciats i el desenvolupament d'una major capacitat de cura personal i del propi entorn. Per a les noies, la compensació consisteix en un alleugeriment de la càrrega de treball i de la que representen els condicionaments socials.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

OBJECTIUS DE L'ESTUDI

MARC TEÒRIC

- La construcció de gènere de l'espai domèstic: continuïtat i canvi
- La privacitat femenina com a mite
- Espai domèstic i mercat de treball
- Identitats i gènere
- L'experiència de les comunes

HIPÒTESIS

METODOLOGIA

- La població estudiada
- La mostra
- Variables
- Tècniques d'investigació
- L'entrevista enfocada
- El grup de discussió

RESULTATS

- L'emancipació de la família i l'experiència de convivència amb altres estudiants
- Temps i espai
- Organització i normes
- Identitats de gènere
- La reproducció de rols de gènere
- Reproducció de rols femenins
- Reproducció dels rols masculins
- Ruptures de rols
- Nous elements d'identitat
- Relacions de gènere. Les relacions entre noies
- Relacions entre nois
- Relacions entre nois i noies
- El conflicte
- La comunicació
- La influència de la procedència geogràfica, la participació i els grups de referència dels i les joves en el procés de reproducció i canvi

CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA

ANNEXOS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Novembre

núm. 97

2001

INFRAHABITATGE A CATALUNYA Beca de la Fundació Jaume Bofill

L'habitatge és un dels elements que marquen les situacions de desigualtat i, com qualsevol altre tipus de desigualtat social, l'infrahabitatge és fruit de la carència econòmica que hi ha al darrera. La capacitat econòmica és la que determina les possibilitats de les persones de situar-se en el mercat i d'assegurar un mínim d'integració a les pautes que marquen la dinàmica de la integració social. Aquest treball pretén assenyalar aquestes desigualtats socials tot detectant les situacions d'infrahabitatge existents en determinats barris i sectors de la geografia de Catalunya, assenyalant-ne les característiques i fent una sèrie de propostes per millorar la situació.

ELS AUTORS

EQUIP EARHA

Les situacions d'infrahabitatge han estat un denominador comú a tots els processos migratoris del s.XX que han anat configurant les ciutats catalanes. Darrerament, des de les diferents administracions públiques s'han portat a terme actuacions per pal·liar el problema, però l'infrahabitatge, malgrat haver desaparegut les àmplies zones de barraquisme de molts llocs de Catalunya i de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, encara és una qüestió no resolta.

A partir de la conceptualització de què s'entén per infrahabitatge, l'estudi n'estableix les tipologies que es consideren més operatives i n'avalua la dimensió. L'estudi identifica els barris i sectors on es plantegen actualment problemes greus relacionats amb l'habitatge, tria àmbits que serveixen d'exemple de les diferents tipologies i en fa una descripció.

Aquesta aproximació als problemes d'infrahabitatge es fa d'una banda a partir d'entrevistes a persones que des de les administracions municipals treballen per pal·liar el problema, i de l'altra, a partir de tot el que s'ha

publicat als mitjans de comunicació en relació a aquest tema en els últims dos anys.

Entre les conclusions a les quals arriba l'estudi hi ha les següents:

- En els darrers anys, el nombre de situacions d'infrahabitatge ha disminuït però no ha desaparegut, i la seva localització és més dispersa i puntual. Han contribuït a aquesta disminució el control del territori, la inversió privada i, de manera més significativa, la inversió pública, que ha resolt directament problemes d'habitatge i ha actuat en l'arranjament urbanístic de les zones més deteriorades creant serveis i equipaments.

- Malgrat això, s'estan originant nous processos de degradació per als quals no hi ha instruments suficients o l'Administració no aplica els existents per ajudar a pal·liar o evitar el problema. Creixen els "submercats" de l'habitatge, definits per la sobreexplotació i la sobreocupació. D'una banda els propietaris lloguen habitatges sense formalitzar contractes i sense els mínims d'habitabilitat, i d'altra, hi ha una

demanda d'allotjaments, especialment d'immigrants, que han d'acceptar aquestes condicions i compartir el lloguer amb altres immigrants per aconseguir un preu assequible.

- A aquests problemes cal afegir l'aluminosi, que pateix una gran part del parc d'habitatges construït els anys seixanta i que només s'ha resolt parcialment. I també el fet que gran part d'habitatges antics es van distanciant progressivament dels estàndards que qualifiquen els habitatges de dignes.

- La informació de què es disposa a nivell d'estadístiques oficials és escassa i no està actualitzada (els censos es realitzen cada 10 anys), cosa que impedeix fer polítiques "realistes".

- La mateixa existència de problemes d'infrahabitatge palesen que els recursos que s'hi destinen són insuficients, sobretot en el parc privat, que no ha tingut una resposta suficient des de la política d'habitatge.

A partir d'aquestes conclusions, l'equip elabora una sèrie de propostes per respondre a les situacions existents i evitar les que potencialment es poden produir:

- Acordar una política d'habitatge compromesa amb la millora urbana a través de la remodelació i rehabilitació, per afrontar la solució dels

problemes d'infrahabitatge existents, més enllà del parc públic.

- Elaborar un programa d'inversions públiques plurianuals per 1) construir nous habitatges i adquirir-ne de segona mà per allotjar, preferentment en règim de lloguer, els ocupants dels infrahabitatges, 2) desenvolupar accions adreçades als col·lectius que viuen en infrahabitatges o que no tenen un sostre on viure (d'ètnia gitana, immigrants, gent gran, nens del carrer, etc.) i 3) gestionar i fer un seguiment dels habitatges adjudicats per aquest programa, perquè el sistema econòmic tendeix a reproduir les situacions i els processos d'infrahabitatge.

- Vetllar des de l'Administració pel compliment dels deures d'ús i conservació dels habitatges per part dels propietaris i usuaris, i garantir el nivell d'habitabilitat a partir de les formulacions genèriques de la legislació actual que no han estat suficientment desplegadas.

- Desenvolupar polítiques orientades a prevenir nous problemes d'infrahabitatge assumint l'existència del problema i creant instruments per a la seva detecció, quantificació i avaluació. Disposar de dades fiables sobre la dimensió i la dinàmica del problema és fonamental per formular les polítiques de resposta.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

- Punt de partida i motivació del treball
- Definició d'objectius
- Metodologia i línies de treball

ANTECEDENTS I ACTUALITAT DE L'INFRAHABITATGE

- Origen i procés
- Estat actual de la qüestió
- Concepte actual d'infrahabitatge
- Localització i classificació de barris amb problemes d'habitatge

TREBALL DE CAMP

- Selecció de sectors
- Visites als sectors
- Síntesi de sectors estudiats

CONCLUSIONS I PROPOSTES

ANNEXOS

- I. Les entrevistes municipals
- II. Les entrevistes a institucions
- III. Recerca de premsa
- IV. Localització i dades dels sectors

"Punt a la I" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Desembre

núm. 98

2001

IMMIGRATS MARROQUINS A SANT VICENÇ DELS HORTS: Estat de la qüestió, perspectives d'articulació social i creació de referents comuns.
Beca de la Fundació Jaume Bofill.

La recerca analitza l'estat dels processos d'adaptació migratòria en què els immigrants d'origen marroquí prenen part a la localitat de Sant Vicenç dels Horts (El Baix Llobregat), amb l'objectiu final d'oferir propostes cap a la justícia social, la fluïdesa intercultural i la creació de referents comuns. La circumstància que els primers assentaments marroquins a Sant Vicenç es remuntin a la dècada de 1960 té la virtut d'oferir-nos aspectes de reflexió i acció, contrastats sobre el terreny, i parcialment extrapolables a contextos migratoris emergents.

L'AUTOR

FRANCESC MAS VICTORI. Llicenciat en Sociologia per la Universitat de Barcelona. Autor de l'obra *Trencant Fronteres. Una visió positiva de la immigració*, INTERMÓN-OXFAM.

A partir de l'examen del teixit social a escala local i de barris, s'aborda la singularitat del procés d'implantació de la població immigrada del Marroc. Això es fa sobre la base dels discursos de persones immigrades, observant com negocien les realitats del context d'arribada, alhora que s'interpreten les respostes que ofereix la societat receptora davant del fenomen en qüestió.

A Sant Vicenç trobem problemes de desintegració i marginació social força rellevants, que són el llegat d'un temps recent. Això contribueix al fet que l'Administració local tingui un model d'intervenció pública que prescindeix de polítiques de discriminació positiva de les persones estrangeres.

Les brusques transformacions del municipi durant el franquisme van comportar

una gran segregació urbana. El fet que els immigrants marroquins, posteriorment, hagin ocupat els barris més perifèrics per raons econòmiques, ha afavorit la invisibilitat d'algunes de les seves pràctiques culturals i religioses, però també ha desembocat en l'estigmatització dels seus fills i néts en l'àmbit escolar.

Del context migratori local també cal destacar la iniciativa social i associativa desigual entre els dos barris populars on resideixen més immigrants marroquins. Aquest fet té conseqüències divergents en el grau de participació dels immigrants i els seus fills en la vida social d'aquests barris.

Així mateix, constatem que la població derivada de la immigració marroquina és catalogada de manera molt genèrica, tant en els plantejaments dels autòctons com en

els programes d'algunes institucions, que no tenen en compte ni la diversitat de trajectòries migratòries, ni tampoc els diversos trams d'edat i posicions en el procés migratori. Com a resultat d'això, es produeixen respostes inadequades a la realitat de cada grup (joves, dones, estudiants d'idiomes...).

De fet, l'imaginari autòcton concep la colònia d'origen marroquí com un grup compacte i cohesionat, aspecte que hem refutat a partir de les nostres entrevistes.

Un altre nucli d'interès és la presència d'una associació de suport molt reeixida i de llarga tradició. L'associació és una peça

clau dels itineraris locals d'acollida, i abasta els àmbits d'atenció social, formació, inserció laboral i representació pública de la colònia catalanomarroquina.

Al costat d'això, observem una relativa feblesa de l'associacionisme marroquí.

Considerant aquests i altres indicadors del context migratori, la recerca apunta algunes propostes de futur per esperonar un marc de convivència més ampli que l'actual. Aquestes aportacions no només fan referència a la situació social de les persones d'origen marroquí, sinó que tenen un abast col·lectiu.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

1. REFLEXIONS TEÒRIQUES I CONCEPTUALS

2. L'IMPULS MIGRATORI A SANT VICENÇ DURANT EL SEGLE XX

3. EL MARC SOCIAL D'ASSENTAMENT DE LA IMMIGRACIÓ

4. ELS IMMIGRATS D'ORIGEN MARROQUÍ

4.1 Cronologia de la seva arribada

4.2 Condicions de vida bàsiques

4.2.1 Comparació entre societat d'origen i arribada

4.2.2 Situació jurídica

4.2.3 L'habitatge

4.2.4 El treball

4.2.5 Les xarxes socials

4.3 Els grups domèstics, d'edat i de gènere

4.3.1 L'experiència de les dones

4.3.2 Els homes que arriben en solitari

4.3.3 Els canvis que porta la vida en família

4.3.4 Els camí dels fills

5. ESCENARIS LOCALS D'ACOLLIMENT, CONFLICTE I ACULTURACIÓ

5.1 La formació d'infants i adults

5.1.1 Escoles primària

5.1.2 Centres de secundària

5.1.3 Els fills d'immigrants a l'aula

5.1.4 L'escola i la mediació intercultural

5.1.5 La formació d'adults

5.1.6 Els centres d'educació en el lleure

5.2 Els organismes i serveis de suport als immigrants

5.3 Iniciatives veïnals, festes populars i cohesió social

6. L'ADMINISTRACIÓ LOCAL I LA IMMIGRACIÓ

7. APORTACIONS I PROPOSTES DE FUTUR

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el quadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Gener

núm. 99

2002

L'ABSENTISME ESCOLAR EN ZONES SOCIALMENT DESAFAVORIDES. Estudi de casos a la ciutat de Barcelona.

Tesi de doctorat

La tesi pretén conèixer els processos institucionals que contribueixen a la invisibilitat de l'absentisme, en base a l'examen de les pràctiques de detecció i control de les intervencions que els centres escolars desenvolupen davant el fenomen. S'analitzen les pràctiques de 19 centres públics de primària i 8 de secundària en relació a les representacions i a l'atribució de causes d'absentisme i s'interpreten les intervencions actives o inhibides dels centres en base a una aproximació heurística a les cultures o formes de treball dominants entre el professorat.

L'AUTORA

MARIBEL GARCÍA GRÀCIA. Sociòloga. Professora a la Universitat Autònoma de Barcelona.

La prolongació de l'ensenyament obligatori fins els 16 anys està comportant importants reptes per a l'escolarització d'una fracció de joves, abans exclosos del sistema educatiu, que manifesten comportaments absentistes. Algunes situacions d'absentisme, expressió de tensions entre els adolescents i l'escola, s'accentuen en contextos de marginació social, requerint d'una professionalitat docent diferent de la concepció tradicional, d'orientació disciplinària, i planteja interrogants sobre determinades pràctiques contra l'absentisme.

Donada la desigual concentració de l'absentisme en el territori, s'han seleccionat escoles de territoris socialment desfavorits de Barcelona ciutat. Particularment a primària, l'absentisme s'associa a "velles pautes de ruptura amb el procés d'escolarització", reflex de desigualtats socioeconòmiques i culturals, del treball infantil o de la pervivència de determinats particularismes culturals, que resulten ser independents del caràcter comprensiu de l'escola i dels seus plantejaments pedagògics.

D'altra banda, l'absentisme a secundària reflecteix les contradiccions entre les velles inèrcies academicistes d'algunes escoles i l'orientació d'alguns adolescents vers altres espais extrínsecs a l'espai escolar.

Els resultats de la recerca apunten que determinades formes d'absentisme resulten invisibles particularment a l'ESO, on se sumen la manca de tradició sobre el control de l'assistència i les dificultats organitzatives pròpies de l'etapa. També hi contribueix l'absència de criteris metodològics compartits entre centres i territoris per mesurar l'absentisme, la concurrència competencial entre administracions, les dificultats de compromís pel seguiment permanent dels processos d'escolarització en el territori, o les inèrcies d'alguns centres per evitar els efectes del retorn d'alguns absentistes que generen tensions quan són a l'aula.

Dos terços dels centres de primària i secundària han instituït formes de col·laboració i de seguiment de l'absentisme i les problemàtiques associades, particularment amb els ser-

veis socials. No obstant, les respostes institucionals no sempre són immediates. Tampoc és habitual trobar entre els centres de primària o secundària un plantejament pedagògic específic, malgrat que en la major part s'hagin desenvolupat formes d'innovació sotmeses a renovació i a processos de tempteig successius per donar resposta a l'heterogeneïtat de l'alumnat que hi assisteix regularment.

Aquells centres que tenen instituïdes formes de control rigoroses per detectar irregularitats en l'assistència, que desenvolupen intervencions preventives per afavorir el reingrés a l'aula i estan oberts al treball en xarxa amb altres agències, serveis i recursos socioeducatius, en definitiva, que desenvolupen pràctiques d'intervenció actives, integrades i contínues són, majoritàriament centres de primària i secundària caracteritzats per formes de treball d'integració (cultura col·laborativa). Aquests centres configuren grups heterogenis i conceben la funció docent en termes cooperatius i adaptada a la realitat de l'alumnat i del seu medi; tenen un plantejament interdisciplinari en algunes matèries, atorguen importància a l'acció tutorial, i tenen una concepció pedagògica compromesa amb la dimensió social i compensadora de l'educació.

Per altra banda, els centres caracteritzats per la inhibició de respostes davant l'absentisme tendeixen a la seva invisibilitat per manca de precisió en els criteris de recompte, a la inhibició en situacions de retorn i a diferir i deri-

var els casos. Es tracta de centres on predominen unes formes de treball més individualistes (cultura de separació), caracteritzats per una concepció rígida de la funció del docent, per un plantejament curricular d'assignatures aïllades, per una concepció pedagògica que accentua els continguts i la importància de la disciplina escolar, per claustres menys cohesionats. Amb tot, no existeixen models purs, sinó tendències dominants condicionades per constriccions externes (política educativa) i pel caràcter dinàmic dels models culturals.

Per últim, una anàlisi minuciosa de les interpretacions de l'absentisme mostra el predomini d'un discurs sustentat en la "teoria del handicap" en base a la qual l'absentisme és representat com a resultat d'una particular herència cultural (mancances cognitives), com a resultat de determinades orientacions envers la institució escolar (manca de motivació, manca de valoració de l'escola, manca d'hàbits, valors particularistes). En qualsevol cas, aquestes interpretacions condueixen a intervencions individualitzades, sobre casuística, aïllades i puntuals, amb el risc de fer de l'absentisme un fenomen patològic.

La recerca apunta la necessitat de superar discursos basats en els supòsits del handicap i en l'externalització de responsabilitats, i la necessitat de compromís decidit per desenvolupar mesures de discriminació positiva que afavoreixin el desenvolupament de projectes globals i integrats en centres i territoris.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

CAPÍTOL I. ESCOLARITZACIÓ OBLIGATÒRIA I ABSENTISME ESCOLAR

CAPÍTOL II. LA INVISIBILITAT DE L'ABSENTISME

CAPÍTOL III. LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES: MARC NORMATIU I D'INTERVENCIÓ CONTRA L'ABSENTISME

CAPÍTOL IV. L'ABSENTISME ESCOLAR DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES TEÒRIQUES

CAPÍTOL V. DISSENY I ESTRATÈGIA METODOLÒGICA

CAPÍTOL VI. L'ABSENTISME ESCOLAR A SECUNDÀRIA

CAPÍTOL VIII. CARACTERÍSTIQUES PEDAGÒGIQUES ORGANITZATIVES DELS CENTRES EDUCATIUS

CAPÍTOL IX. CONCLUSIONS I DISCUSSIÓ DE RESULTATS

BIBLIOGRAFIA

ANNEX OS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Febrer

núm. 100

2002

LES DESIGUALTATS LINGÜÍSTIQUES EN ELS CONTEXTOS EDUCATIUS

Beca de la Fundació Jaume Bofill

Aquesta recerca té com a objectiu l'anàlisi de les desigualtats lingüístiques en els contextos educatius, atès el seu escàs ressò en aquest context i la seva cabdal importància en la determinació de l'èxit o del fracàs escolar. En aquesta anàlisi a partir d'una mostra representativa de tots els escolars de primer curs d'ESO de la ciutat de Lleida es posa en relació el desenvolupament lingüístic dels nois amb el capital cultural de les famílies i la classe social.

ELS AUTORS

DOLORS MAYORAL ARQUE, doctora en Filologia Hispànica, i FIDEL MOLINA LUQUE, doctor en Història.

Aquesta investigació es desenvolupa en dues parts estretament vinculades: una primera part teòrica on s'intenta posar en relació els lligams entre la competència comunicativa dels infants, la transmissió cultural i la pertinença a una classe social per tal d'aclarir en quines situacions és adequat parlar de desigualtats lingüístiques, i una segona part en la qual es fa una anàlisi de les causes que poden produir aquestes desigualtats.

L'objectiu de la recerca és posar en relació el desenvolupament lingüístic dels infants, entès no solament com a capital lingüístic sinó com a capacitat cognitiva, amb el capital cultural de les famílies. Es parteix de la hipòtesi que a un capital cultural elevat li correspon un desenvolupament més elevat de la

competència comunicativa. Es treballa amb una mostra de 440 individus que representen la totalitat dels escolars de primer d'Educació Secundària Obligatòria de la ciutat de Lleida i s'utilitzen dos tipus d'instruments de mesura. Per a les proves lingüístiques s'utilitzen dos barems: un d'ells correspon a la mesura de la intel·ligència verbal a partir d'un test estandarditzat i d'una prova d'expressió escrita on es valoren no solament els elements lèxics i sintàctics sinó també la capacitat d'estructurar coherentment un text de coherència, cohesió i adequació textuals. L'altre instrument correspon a l'anàlisi sociològica que es desenvolupa a partir d'un qüestionari realitzat a les famílies on s'intenta una aproximació al seu capital cultural a partir de la classe social mesurada te-

nint en compte la seva ocupació i el seu estatus sociocultural.

S'obtenen com a resultats significatius els següents:

1. L'estreta vinculació entre el desenvolupament de les habilitats lingüístico-cognitives i el capital cultural de la família, molt especialment a partir del nivell d'estudis dels pares. Destaca la potent influència de la variable freqüència de lectura, sobretot dels pares amb estudis universitaris superiors.

2. L'escassa significació de la relació entre el desenvolupament lingüístic dels infants i la classe d'ocupació. Per contra, la variable estatus sociocultural esdevé molt més determinant en el capital lingüístic dels infants.

3. L'aparició d'una nova variable, inicialment no controlada però que es manifesta de manera reiterada amb un

pes específic important com ara és l'estil pedagògic familiar; és a dir, la voluntat d'educar de les famílies; sense aquesta voluntat el capital cultural familiar de ben poc serveix en el desenvolupament lingüístic dels infants. Així observem nuclis de nois amb un important capital cultural familiar però amb uns resultats quant a intel·ligència verbal força deficients o bé uns nois amb un vocabulari florit però amb escassa coherència en l'estructuració.

En definitiva es conclou que el nivell d'estudis, conjuntament amb la lectura diària o molt freqüent, constitueixen uns bons indicadors del desenvolupament del capital lingüístic dels infants però que això no sempre s'acompleix si a l'interior de la família no es desenvolupa un treball pedagògic amb voluntat d'educar.

ÍNDEX

I. LA REFLEXIÓ TEÒRICA

Introducció

1. El concepte de desigualtat lingüística
2. L'anàlisi de la desigualtat social
3. El paper constitutiu de la cultura
4. La relació entre cultura i llenguatge

II. DESIGUALTATS LINGÜÍSTIQUES EN ELS NENS I NENES DE PRIMER CURS D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA A LA CIUTAT DE LLEIDA

1. La dificultat de les anàlisis empíriques
2. La investigació: aspectes metodològics i anàlisi de dades
3. Característiques de la població analitzada
4. Capital cultural i capital lingüístic

CONCLUSIONS

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

BIBLIOGRAFIA

ANNEXOS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).